

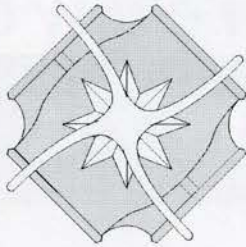
De Nieuwe

Zelfzwichter

in dit nummer

- Redactioneel
- Slooping of modernisering?
- Molennieuws
- Liefde
- Restauratie *De Biks*
- Molenbrochure
- *Eendracht*-model
- VVvdGM-vergadering
- Onbekende molens
- Bremer-roeden (2)
- Molens on line
- Molenaar (m/v) gezocht
- Dubbele zelfzwichting
- Agenda
- Gedicht

Colofon

De Nieuwe Zelfzwichter

Jaargang 6, no. 3

oktober 2002

ISSN 1386-4920

De *Nieuwe Zelfzwichter* is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen.

Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december. Leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch. Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor € 14,00 per jaar (4 nummers). Losse nummers kosten € 3,50 (exclusief porto).

Redactie:

Aweg 5^c, 9718 CS Groningen, tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84
J.C. van Driel - Groningen, G. Geertsema-ten Broek - Groningen,
H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela, G. Koster - Peize, M. Strijkstra-Kalk - Groningen, D. Lippe - Groningen (lay-out).

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,
t.a.v. Ledenadministratie, Aweg 5^c, 9718 CS Groningen

Participanten:

- Vrienden van de Groninger Molens, tel. (0597) 59 19 31
- Stichting De Groninger Molen, tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84
- Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen, tel. (050) 3014039. J-J. Sterenberg (secr.), De Vlijt 5, 9781 NR Bedum

Molenbureau

Het gemeenschappelijke adres voor alle informatie over molens, de redactie van *De Nieuwe Zelfzwichter*, de secretariaten van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, het Gilde voor Vrijwillig Molenaars (afd. Groningen) en de Stichting De Groninger Molen is:

Aweg 5C, 9718 CS Groningen, telefoon (050) 3121694.

E-mail: groninger.molens@fmog.nl

Het molenbureau is geopend op de OCHTENDEN van MAANDAG t/m DONDERDAG en eventueel op andere tijden na afspraak.

Groninger molenarchief:

Het Groninger Molenarchief, Wedderstraat 39, Veele (9541 ED Vlagtwedde) 0599-312185 (dinsdag),

e-mail: Groninger.Molen.Archief@hetnet.nl

Aan dit nummer werkten mee:

H. Berends, A. Bosch, M.E. van Doornik, J.C. van Driel,
G. Geertsema-ten Broek, M. Hazenberg, K.L. de Jonge, T. Kalk,
I. Oosting, A.M. Strijkstra, M. Strijkstra-Kalk, G. Visker, H. Wolthuis

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Grafische basisvormgeving:

Biche Eleveld bNO, Groningen

Drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage:

900 exemplaren

Sluitingsdatum kopij: 11 november 2002

foto omslag:

Doorgeefketen voor nieuwe kleppen van poldermolen
Noordermolen, Noorddijk (zomer 2002)

Foto: M. Strijkstra-Kalk, Groningen

- 3 • **Geen slooping, maar moodernisering van onze Molens!**
Oude gedachten die nog lang niet hoeven te sterven.
 - 5 • **Molennieuws**
*Wist u dat dooie mollen ook bovengronds voorkomen? Op kaphoogte wel te verstaan en dat dit niets met hinderlijke bomen te maken heeft?
Bij Ander molennieuws leest u over roskarmmolens (worden daar paarden gekarnd?).*
 - 10 • **De Jonge Jan heet weer De Liefde**
Liefde is onvoorspelbaar, maar achteraf gezien heeft het zo moeten zijn.
 - 11 • **Molenaar (m/v) gezocht**
In Slochteren daalt de bodem en het water stijgt. Poldermolen De Groote Polder moet dus nodig draaien.
 - 12 • **Restauratie molen De Biks gereed!**
Wat nu? Een poldermolen die de boel in twee fasen onder water zet?
 - 14 • **Nieuwe Groninger Molenbrochure**
Pronto! Gironingen, dat is een rondje kruien met molens op de fiets of zoiets.
 - 16 • **Model van molen De Eendracht**
Eén op drie! Wie? Ik is klein en zij zijn groot; dat kan ook (h)eerlijk zijn.
 - 18 • **Vereniging Vrienden van de Groninger Molens**
Een oproep om naar Westerwijtwerd te komen. Neem een zaklamp mee om op een lange winteravond de vorderingen aan de restauratie van koren-/pelmolen Zeldenrust te bekijken.
 - 19 • **Onbekende molens**
Enkele vondelingen zijn door lezers thuisgebracht, maar er is nog DNA-test nodig om de echte vader te vinden.
 - 20 • **Dubbele zelfzwichting**
Een schizofreen karakter: tweevoudig teruggetrokken, maar toch aggressief.
 - 21 • **Een wieksysteem dat de tijd tegen had (2)**
Op het artikel in het vorige nummer zijn enige verbeteringen, aanvullingen en preciseringen mogelijk. Die komen dus subiet.
 - 23 • **Molens on line**
Excursie naar Friesland gemist? Een virtuele herkansing!
- **Agenda**
 - **Gedicht**

Redactioneel

Voor een groot deel kent ook het molenaarsleven de regelmaat van het gewone: de torenvalken en de kievieten hebben weer een volgende generatie de wereld ingestuurd en de zomer ging gepaard met veel windzwakke dagen (om de molenaars te plagen veelal op de zaterdagen natuurlijk). Niettemin maken de afwijkende zaken het molenleven extra interessant. Dat is maar goed ook, anders zouden we wegsuffen onder een duffe grauwsliuier.

Andersom is onoplettendheid de grootste vijand van veilig werken. Het is zelfs een van de belangrijkste aandachtspunten in de opleiding tot de moderne versie van het oude vak van molenaar. Ook in de molenwereld waaien de normen en waarden ons om de oren. De moleneigenaars en de nieuwe molenaars worden ook aangeraakt / besmet / gevaccineerd / gekneveld / geïmmuniseerd / bezwangerd / platgeslagen of iets dergelijks door hun eigen nieuwe norm (samengevat in de afkorting ARBO) die blijkbaar in de lucht hangt.

De afgelopen zomer zijn veel meer bezoekers dan ooit uit zichzelf - onder de indruk van de macht van de massale bewegingen in een molen - begonnen te vragen over de veiligheid. Dat is nieuw: tot nu toe huppelden veel bezoekers - bevangen door een nostalgische blijheid - door en rond de molen. Geen wonder dat molenaars al gauw een reputatie van norske stoffigheid krijgen: 'Pas op!', 'Aan deze kant van het hek blijven!', 'Niet aan het riet zitten!', 'Niet hollen en springen in de molen!'. Het vergt een voortdurend afwegen wat gevaarlijk is: voor de bezoekers, voor de molenaars en voor de molen. De aantrekkelijkheid van een grote open machine als

een molen strookt soms niet met de aanwezigheid van veel bezoekers. Gaan de molens aan hun populariteit ten onder? Terwijl overal elders de wachtlijsten zullen verdwijnen, als we de geruchten uit Den Haag mogen geloven, moeten we in sommige molens wachtrijen instellen omdat er anders volgens de norm teveel bezoekers per vierkante meter molen zijn.

Over waarden gesproken: wat te denken van de bekende uitspraak *Alles van waarde is weerloos*. Een beschaafd land houdt zijn cultuur en monumenten in ere. Dat hoort in ons land zeker voor molens te gelden. Gelukkig is de onderhoudssubsidie nog ten gunste gewijzigd vóór de bezuinigingskaasschaaf (of is het een botte bijl?) gaat huishouden in subsidieland. De gemiddelde Nederlander blijkt bij monumenten vooral aan stedelijke oude panden te denken, niet aan molens. De VVV's en bedrijven denken op een echt Hollandse manier aan molens: op kosten van de vrijwilligers en de eigenaars die al dat fraais in stand houden, de molens gratis uitmelken ten dienste van de internationale publiciteit. Gaat dat nog wat schuiven, beste PR-managers?

Op het moment dat u dit leest, is het Nationale Monumentenweekend al voorbij. Het stond dit jaar in het teken van de nationale koopmansgeest in de Gouden Eeuw. Vanaf de hierboven genoemde koopjesjagers en de herdenking van de VOC is er via de scheepsbouw makkelijk een bruggetje terug te maken naar Groningen - over een hoogholtje natuurlijk. We zijn weer thuis.

Ziedaar, de wereld zit eenvoudig in elkaar!

Voor het eerst sinds vele jaren moet u het in dit nummer van *De Nieuwe Zelfzwichter* stellen zonder een aflevering van *Verstild Verleden*. Daar is in de eerste plaats een praktische reden voor. Hendrik Hachmer had even wat anders aan zijn hoofd: het vastgelopen computersysteem op zijn werk met alles erop en erin weer op orde krijgen. Ten tweede vloeit de bron van oude, interessante molenfoto's niet meer zo rijk. Het kost steeds meer moeite, en dus tijd die er nu even niet was, om een molenfoto met een verhaal te vinden. De redactie doet een beroep op de lezers.

Dit nummer verschijnt laat omdat veel kopij en vooral foto's pas na de sluitingsdatum beschikbaar kwamen. De redactie is natuurlijk graag bij de tijd en zo actueel mogelijk, maar er is een grens aan: deze regels zijn geschreven op 30 september! De drukkerij ziet ons al weer komen voor een nieuwe afspraak. Zo elastisch als de productie van dit nummer verlopen is, kan het zeker niet met het winternummer. Overschrijding van de kopijdatum is dan **NIET** mogelijk - anders eigenlijk ook niet...
Lever in het vervolg de foto's alstublieft met vermelding van een onderschrift en de maker, anders moet de redactie daar zeer veelvuldig achteraan bellen, wat de productiesnelheid hinderlijk verlaagt.

Via de Rijksdienst voor de Monumentenzorg ontving de redactie een kopie van een artikel in 'Het noorden in woord en beeld'. Omdat het blad ook aanwezig blijkt te zijn in het Groninger

Molenarchief, kon men ons daar vertellen dat het dateert uit de jaren dertig. De tekst geeft een aardig inkijkje in de opvattingen over molenbehoud toentertijd.

Geen slooping, maar modernisering van onze Molens!

Ja! Zoals het in het vers op deze bladzijden^{*)} is uitgedrukt, zóó is de blijde mare: deze mooie molens, onze landschap-Koningen, hebben nieuwe krachten en nieuwe bestaanskansen gekregen door de toepassing van een modern middel, – het principe der stroomlijnen van de windkracht, zoals men dat gebruikt bij de vliegtuigvleugels, en reeds bij de bouw van de nieuwste auto's en de op komst zijnde nieuwe, uiterst snelle treinen! Het lijkt het ei van Columbus, en de heer Dekker in Leiden ziet zijn idee snel in toepassing brengen.

De strijdbare Vereen. „De Holl. Molen”, die in 't geweer treed, als een der mooie „instrumenten” (soms zijn die tevens „monumenten”!) zal worden afgebroken en vervangen door stoom- of electr. kracht, heeft thans een machtige bondgenoot gekregen in het zakelijke eigenbelang van de ondernemers of bezitters.

Door 't aanbrengen van betrekkelijk kleine wijzigingen aan de wieken wordt elk zuchtje van de wind benut, terwijl in het inwendige van de molen de nieuwe kogellagers de beweging van het eene deel op het andere overbrengen met veel minder wrijving dan bij de eeuwen lang gevolgde constructie mogelijk is. Onze bijna altijd en alomvertegenwoordigde winden, de allergeoedkoopste werkkracht die onze lage landen opleveren, zullen dus de onoverwinnelijke concurrenten worden der motoren. Dat schept velerlei mogelijkheden voor de toekomst, want men vergete niet, dat de productiviteit der molens ook nog gericht kan worden op iets anders dan het vermalen van graan of 't pellen ervan of op de strijd tegen het water.

Vooraf bij dit laatste doel is het van groot belang, dat de pompen bijna altijd bedrijfsklaar zijn in de polders zonder dure arbeidskracht van stoom of

electriciteit en zonder dure installaties.

Slooping van molens staat thans gelijk aan kapitaalvernietiging.

Na de stad Amsterdam, die het systeem in 1930 toepaste aan den korenmolen „De Gooyer”, is de heer P. Broekema te Stedum (zie onze foto) de eerste particuliere pel- en korenmulder in ons land, die volgde.

Aan hem de eer van pionier te zijn!

De volgende tegenstelling maakt het groote voordeel duidelijk: als de andere molens wegens windzwakte moeten stilstaan, kan een molen met stroonlijkwieken reeds pellen, een werk dat juist veel kracht vraagt.

Hoe zal 't dan gaan bij sterken wind? Wel, met de nieuwe remborden heeft de mulder hem geheel en al in zijn macht; „op den loop” gaat hij dus ook al niet, zooals vroeger wel eens gevaarlijk kon zijn!

Als men een paar honderd gulden per maand aan electr. stroom kan uitsparen – dan zal men zijn besluit wel weten te nemen! De Onnerpolder, de Hooilandpolder bij Slochteren, Stedum, Oldehove, Roodeschool – en straks nog véél meer plaatsen – kunnen reeds in hun molens toonen, hoe men geld en kracht kan sparen!

Hierboven zinspeelden we op nog andere perspectieven en mogelijkheden. We geven een paar voorbeelden, ons verstrekt door den heer B. van der Veen Czn., te Groningen, bestuurslid van de vereening „De Holl. Molen.”

Katwijk krijgt een windmolen met een vlucht van 30 M. voor 't maken van ijs voor de schippers en bij Berlijn wordt een windmolen gebouwd ter opwekking van electriciteit; hij zal een hoogte hebben van 260 M. en een vlucht van 160 M! Zullen binnenkort onze zaag-, papier-, bark- en oliemolens

^{*)} Zie binnenkant achterblad

De monumentale pelmolen van den heer Broekema te Stedum (zie ons artikel hierbij). De reus daar boven de boomen zegeviert thans over stoom en electriciteit door zijn stroonlijnen-systeem aan de wieken. „De Zilvermeeuw” heet hij, daarmee doelende op de bekende snelvliegende vogel..... en op het zilver, dat de molen als winst kan geven!

Foto: Collectie J.J. van Bruggen, Bedum

opnieuw verrijzen zonder motoren en stoom? Zal men de onuitputtelijke schat van krachten, die over ons heen waaien, in actie stellen?

In elk geval is nu het parool voor onze molens

(waarvan Groningen nog 250 bezit!): niet sloopen, maar moderniseren, gebruik makende van wat de nieuwe aerodynamische wetenschap reeds aan de praktijk heeft geschonken. ✂

- Hij, (bewonderend): „Snap jij nou, hoe ie 'm dat lapt... die molen schilderen terwijl de wieken draaien?”

Molen nieuws

(De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981)

Poldermolen *Krimstermolen* (9), Zuidwolde

Afgelopen zomer kreeg de molen een nieuwe lange schoor en twee korte schoren aangezet, de oude hadden na 25 jaar hun beste tijd gehad. Tevens werd hierbij de staartbalk weer in de juiste positie gezet, want deze was in de loop der jaren enigszins naar de romp toe gezakt. De werkzaamheden werden door molenmaker Faber uit Ten Boer uitgevoerd. De molenschilders van Hofstede uit Thesinge maakten van de zomer ook weer hun tournee langs de molens van molenstichting Hunsingo, daarbij stond ook de *Krimster* op het programma. Er was opdracht verleend voor schilderwerk aan de kap en staart en als het weer de afgelopen tijd heeft meegezet is dat inmiddels ook gebeurd. Helaas is malen er voorlopig niet meer bij, onlangs vertoonde de enige vijzel van de twee die nog in gebruik was ook dusdanige mankementen dat malen niet langer verantwoord is. De andere vijzel is twee jaar geleden al buiten gebruik gesteld, voorlopig dus alleen 'voor de prins' draaien en wachten op betere tijden.

Poldermolen *Het Witte Lam* (12), Zuidwolde

Na jaren van wachten en onzekerheid was het eindelijk zover: dit voorjaar kon aan molenmaker Dunning de opdracht worden gegeven om het gevluht van deze molen te vervangen. Dit was mede moge-

lijk omdat een sponsor een groot bedrag had toegezegd en daarop besloot het bestuur van molenstichting Hunsingo om groen licht te geven. Molenmaker Dunning leverde de nieuwe roeden met stroomlijnneuzen en het hekwerk. De aluminium kleppen voor de zelfzwichting stonden al twee jaar in de molen gereed en werden, nadat Dunning van de zomer de roeden en het hekwerk had gestoken, door *kleppenmaker* Hans Wolthuis verder bewerkt, c.q. passend gemaakt. Vervolgens werden de kleppen gecoat in de spuiterij en later met behulp van meerdere vrijwilligers in het hekwerk gemonteerd. Op deze manier konden de kosten worden gedrukt en het lijkt erop dat het in de toekomst van steeds groter

belang wordt om duurzaam materiaal te gebruiken en waar mogelijk vrijwilligers in te zetten. Het budget voor onderhoud is nog steeds niet toereikend. Nadat de kleppen waren gemonteerd kon Dunning de molen verder afwerken en werd er nog het nodige schilderwerk uitgevoerd. De molen is nu weer draaivaardig, maar malen zit er voorlopig nog niet in omdat de schroef (vijzel) gebreken vertoont en pas later gerepareerd of vervangen kan worden als er geld is...

Begin jaren '80 werd de molen bemalen door één van de eerste vrouwelijke molenaars in de provincie Groningen en nu zwaait er wederom een vrouw de scepter over de molen: Mieke Beneker is benoemd als vrijwillig molenaar(ster) door het bestuur. Zij draaide al enige jaren mee op verschillende molens in de buurt van Haarlem en woont sinds april 2002 samen met vrijwillig molenaar Hendrik-Jan Berghuis in het muldershuisje bij de *Koningslaagte* te Zuidwolde. Op 7 september jl. stapten zij in het huwe-

Drievoudige vreugde, maar wie heeft wie gevangen?
(*Het Witte Lam*, 7 september 2002)

Foto: Hans Wolthuis, St. Annen

lijksbootje en ter gelegenheid van dit bijzondere molenaarshuwelijk stonden vele molens in noord-Groningen in de vreugd of waren versierd.

Poldermolen Koningslaagte (13), Zuidwolde

Gezien de gevoeligheid van de materie plaatst de redactie deze tekst in overleg met het bestuur van de Molenstichting Hunsingo e.O.

Deze molen staat er nog steeds haveloos bij sinds de storm van 26 februari jl. Er is nog geen oplossing (en geld) gevonden om het gevlucht met bovenas weer op zijn plaats te krijgen. Molenmaker Dunning en een expert van een kraanbedrijf hadden berekend dat er voor deze klus een 100-tons kraan nodig zou zijn, maar om die zware kraan bij de molen te krijgen moeten er sloten worden gedempt en moeten er rijplaten over het betonpad van de Wolddijk naar de molen worden gelegd. Dit zou al een vermogen kosten voordat er ook maar iets aan de molen verspijkerd zou zijn, daarom is men nu met een onderzoek bezig om te kijken of het mogelijk is om de as met gevlucht op de ouderwetse manier weer recht te hijsen. De heer Vermeeren, technisch adviseur van de molenstichting en voormalig waterbouwkundig ingenieur van het waterschap, is in overleg met enkele bedrijven (geen molenmakers) om te proberen op een zo goedkoop mogelijke manier deze klus uit te voeren. In een later stadium zal dan worden bekeken hoeveel het totale herstel gaat kosten. Uit een onderzoek naar de oorzaak van het ongeluk door het bestuur en een deskundige van het Gilde van Vrijwillige Molenaars is gebleken dat de vrijwillig molenaar geen schuld heeft aan dit ongeluk. Door verborgen gebreken en achterstallig onderhoud op essentiële onderdelen heeft dit kunnen gebeuren tijdens deze storm, maar evengoed had het dus ook kunnen gebeuren op een ander ongelukkig moment en met minder wind. Wel was het bestuur van

mening dat de molenaar (te) veel risico heeft genomen om met zoveel wind te gaan malen (het KNMI had voor die dag een weeralarm uitgegeven: storm tot zware storm met zeer zware windstoten). Ook de andere molenaars van de stichting zijn nogmaals dringend verzocht om bij windkracht acht en meer niet meer met de molens te gaan malen, hetgeen ook in de molenaarscontracten staat vermeld.

Inmiddels heeft Molenstichting Hunsingo e.O. in een brief aan de molenaars van Hunsingo laten weten dat de molenaar is gerehabiliteerd en dat hij zijn functie op de molens *Koningslaagte* en *Wilhelmina* weer kan uitoefenen.

Koren-/pelmolen Zeldenrust (75), Westerwijtwerd

Eerder meldden wij al dat er in de onderweeg kozijnen en ramen zijn geplaatst en dat de bouw van de nieuwe kap in Adorp in volle gang was. Een grote groep vrijwilligers uit het dorp is weken bezig geweest met het verven van de onderdelen van de kap. Het verven was een tijdrovend karwei waarbij zeer hoogwaardige verf, Rubbol AZ van Sikkens, gebruikt werd. Deze verf hebben wij met een hoge korting kunnen kopen via AKZO Nobel. De kap ligt nu in Westerwijtwerd te wachten om op het achtkant geplaatst te worden.

In mei werd de oude kap verwijderd en gesloopt door een aantal dorpeelingen. Kap en roeden waren in zo'n slechte staat dat niet veel meer dan de as, penbalk en een paar hanebalken zijn overgebleven. De roeden werden in stukken gebrand, waarbij de oudste (een potroede) de tand des tijds nog het best bleek te hebben doorstaan. Helaas niet voldoende om weer gebruikt te kunnen worden.

Vervolgens zijn we zelf begonnen met het verwijderen van de bekleding van het achtkant. Dat betekende dat wij ons door een enorme hoeveelheid asfalt (op enkele plaat-

sen zelfs 8 lagen) heen moesten werken. Daaronder zaten drie lagen hout die we voor het overgrote deel hebben moeten verwijderen gezien de enorm slechte staat ervan.

Daarna zijn de molenmakers begonnen met de restauratie van het achtkant. In eerste instantie werden vijf delen van het ondertafelement vervangen. Diverse veldkruizen en bandstukken werden vernieuwd en ook alle ramen en kozijnen in het achtkant. Er kwam een compleet nieuwe middenweeg.

Inmiddels is de eerste nieuwe houtlaag met dampdoorlatende folie aangebracht en zijn de molenbouwers met de tweede houtlaag begonnen.

Met de huidige financiële middelen kunnen we het werk helaas niet afmaken. Dit jaar zullen we totaal zo'n 100.000 euro aan de molen besteden. Van donateurs en sponsors hebben we zo'n 40.000 euro binnen gekregen. Van de toegekende rijks-subsidie uit 1997 was nog ongeveer 72.000 euro ter beschikking. Al met al komen we nog een 'wiek en een aantal zolders' tekort. Dat wil zeggen zo'n 55.000 euro. Daarvan hopen we 70% van het rijk te ontvangen via subsidies. U begrijpt het al: uw bijdrage wordt zeer op prijs gesteld. Rekening nummer 363753826 ten name van Stichting Zeldenrust.

Op 21 december organiseren wij weer een benefiet-eindejaarsconcert in de kerk van Westerwijtwerd. Het programma staat nog niet geheel vast, maar het wordt prachtig! We rekenen natuurlijk weer op een volle zaal. U kunt zich reeds aanmelden bij Arnold Bosch, (0595) 552682.

Kap terug op molen Zeldenrust!

Ongeveer een half jaar na het verwijderen van de kap van molen Zeldenrust te Westerwijtwerd is de molenbouwer er in geslaagd de molen zo ver klaar te krijgen dat de kap maandag 30 september is teruggeplaatst. Een groot succes voor

stichting Zeldenrust die erin geslaagd is in relatief korte tijd mid-delen bij elkaar te krijgen om deze eerste grote restauratie te laten uitvoeren. Het achtkant van de molen is grondig gerestaureerd en zal het

gewicht van de nieuwe kap weer kunnen dragen de komende decen-nia. Na deze mijlpaal zal de stichting zich de komende tijd wederom intensief bezighouden met het ver-garen van de benodigde gelden om

ook het nieuwe wiekenkruis te kun-nen laten aanbrengen. De restauratie heeft tot nu toe 110.000 euro gekost. De molenstichting denkt nog onge-veer 50.000 euro nodig te hebben om de restauratie te kunnen voltooien.

De kap op weg van de bouwplaats naar de hijsplaats
Foto: Gerhard Visker, Westerwijtwerd

Op 30 september om 8.00 uur begon molenbouwer Doornbosch uit Adorp met het plaatsen van de kap. De kap werd door een kraan op een dieplader geplaatst en vervolgens naar het naast de molen gelegen weiland getransporteerd. Daarna werd de kap naar de molen gereden en geplaatst. Om 11:30 uur was het karwei geklaard.

Poldermolen Noordermolen (85), Noorddijk

In opdracht van de eigenaar Molenstichting Hunsingo e.O. is het gevlucht en het stormschild geschilderd door schildersbedrijf Hofstede uit Thesinge. Daarvóór is eerst de algaanslag op het houtwerk verwijderd (met zeep en een hogedruk-spuit) door Reinigingsservice Peter Kuil. Molenmaker Doornbos (Adorp) heeft enkele hekstocken en drie vaste windborden vervangen. Op de mol (nokplanken van de kap) is het zekeringsoog voor molenma-kers vervangen door een exemplaar van roestvast staal.

Het is zo ver
Foto: Gerhard Visker, Westerwijtwerd

Korenmolen Aeolus (90), Oldehove

De zware storm van 26 februari dit jaar heeft ook aan deze molen enige schade toegebracht. Van één end waaiden enkele zelfzwichtingsklep-pen af en het hekwerk werd bescha-digd. De eigenaar (gemeente Zuidhorn) en ambachtelijk molenaar Piet Reitsema waren het er over eens dat het gevlucht nu maar eens grondig aangepakt moest worden en daarbij ook de zelfzwichting te moderniseren met aluminium klep-pen. Om een indruk te krijgen van deze kleppen namen de molenaar en medewerkers van molenmaker Jellema uit het Friese Birdaard een

kijkje op *Het Witte Lam* te Zuidwolde. Men was positief over deze onderhoudsvriendelijke kleppen van aluminium, molenmaker Jellema zou er mee aan de slag om te zien of zij deze kleppen voor de *Aeolus* zouden kunnen (laten) maken. Eind augustus moest de gemeente nog een definitief besluit nemen over de restauratie, maar volgens molenaar Reitsema gaat het project vrijwel zeker door. Het is de bedoeling om de molen van de herfst weer klaar te hebben, zodat er weer op windkracht mee gemalen kan worden. Molenaar Reitsema heeft deze molen nog enkele dagen per week in gebruik als productiemolen voor een aantal bakkers uit de omgeving.

Poldermolen De Zwakkenburger (141), Niezijl

Vrijdagmiddag 27 september j.l. is omstreeks 14:30 uur nabij de bouwlocatie aan de noordzijde van het van Starckenborghkanaal tussen Noordhorn en Gaarkeuken aan de start van de restauratie van de windwatermolen *De Zwakkenburger* aandacht besteed.

Deze molen, die reeds jaren als een 'crepeergeval' te boek staat, wordt nu eindelijk gerestaureerd en is verplaatst naar een locatie gelegen nabij de weg langs het van Starckenborghkanaal.

De restauratiewerkzaamheden zijn in de morgen begonnen met het plaatsen van de oude molenromp op een dieplader en deze heeft de romp naar het van Starckenborghkanaal gereden, alwaar de romp op een gereed liggend ponton werd getakeld.

De romp is over het van Starckenborghkanaal richting Oost-Groningen gevaren naar de werkplaats van molenmaker Molema te Heiligerlee. Daar zullen de nog bruikbare onderdelen van de molen gereed worden gemaakt voor herplaatsing in de gerestaureerde molen.

Op weg naar Heiligerlee
Foto: Mark Hazenberg, Grijskerk

Ina Martens, voorzitter van Molenstichting Westerkwartier, ontvangt een cheque van een vertegenwoordiger van het SNS-Fonds Grijskerk
Foto: Mark Hazenberg, Grijskerk

Deze unieke gebeurtenis is benut als startbijeenkomst voor de restauratie van *De Zwakkenburger*.

Langdurig en goed overleg en aanzienlijke bijdragen van o.a. de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de gemeente Zuidhorn, de Sponsor Bingoloterij en de Stichting SNS-Fonds Grijpskerk maken deze restauratie mogelijk. Dit fonds, dat ontstaan is bij de fusie van de Bondsspaarbank met de SNS bank wil maatschappelijke initiatieven dicht bij huis graag ondersteunen. Projecten die gericht zijn op de verbetering van de regionale of lokale samenleving kunnen een beroep doen op dit fonds.

Tijdens 'de startbijeenkomst' is namens het SNS-Fonds Grijpskerk een cheque aan de Molenstichting Westerkwartier e.o. aangeboden.

De restanten op de oude locatie
Foto: Mark Hazenberg, Grijpskerk

Ander molennieuws

Themabijeenkomst ros-, honden- en tredmolens

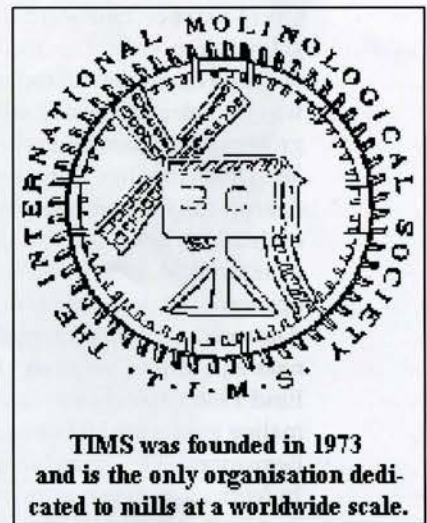
Op zaterdag 30 november 2002 organiseert TIMS-NL/VL, de vereniging voor Molinologie in Nederland en Vlaanderen, een bijeenkomst over door spierkracht aangedreven molens. De bijeenkomst vindt plaats in Nijkerk (Gld.). In Groningen zijn er nog enkele resten van rosmolens te vinden.

Deze dag vertelt de Vlaamse molenbouwer Herman Peel over de door hem opgebouwde rosmolen in Brugge. J.K. Major behandelt Engelse rosmolens (The Horse Engine in Britain). Jan Dalcour behandelt de door honden aangedreven karnmolens in Vlaanderen en Yolt IJzerman bespreekt karnmolens in Nederland. Ook is er een bijdrage over door paarden aangedreven molens voor de kleiverwerking.

Aan het einde van de ochtend wordt de I.J. de Kramer-prijs uitgereikt ter stimulering van de publicatie van Nederlandstalige molinologische publicaties.

Als u wilt deelnemen aan de bijeenkomst, dient u €30,- over te maken op giro 6104927 t.n.v. TIMS Nederland te Maartensdijk. Het deelnamebedrag is inclusief een broodmaaltijd, consumpties en de twee komende nummers van Molinologie, het blad van TIMS-NL/VL (najaar 2002 en voorjaar 2003, dat een verslag van de bijeenkomst zal bevatten).

Na ontvangst van uw overmaking wordt het definitieve programma met routebeschrijving toegestuurd. Nadere informatie (070)-3460885, leo.diederik@consunet.nl

De Jonge Jan heet weer *De Liefde*

3 Juli 2002 was een belangrijke dag in de lange geschiedenis van de molen te Uithuizen. Aan een periode van 39 jaar waarin hij de naam *Jonge Jan* had gedragen kwam een eind en werd de oorspronkelijke naam *De Liefde* weer ingevoerd. Daar was ruim een jaar bemoeienis van veel personen en instanties aan vooraf gegaan, want de gemeente, als eigenaar van de molen, ging met zoiets ingrijpends als een naamswijziging nu eenmaal is, niet over één nacht ijs.

De huidige achtkante molen werd in opdracht van Harm Mulder gebouwd in 1866 en droeg de naam *De Liefde*. Later was de molen in het bezit van Dijksterhuis. In 1946 kocht J. Smid de molen. Hij liet hem enkele keren herstellen en zo ook in 1961/1963. Op 14 oktober 1963 werd de molen weer officieel in gebruik genomen. Op de nieuw aangebrachte baard werd de naam van de molen vermeld en die naam was tot veler verrassing en van sommigen zelfs tot grote verontwaardiging niet *De Liefde* maar *Jonge Jan*. De toenmalige burgemeester Brinkman vroeg daarop aan de molenaar waarom de molen niet de oude naam gekregen had. Het antwoord van molenaar Smid was: "Börgmeester, d'r komt 'n nije naam op: want oet de Laifde is de jonge Jan geboren!" En daarmee herbenoemde molenaar Smid de molen naar zijn in 1962 geboren kleinkind Jan Smid. Eind 1986 verkocht Jan Smid de molen aan de toenmalige gemeente Hefshuizen, nu gemeente Eemsmond. De Ommelander Courant plaatste op 26 februari 1987 een interview met Smid en daarin zegt hij o.a.:

"Toen wij hier kwamen stond de naam *De Liefde* niet op de molen. We hebben hem toen maar omgedoopt in *De Jonge Jan*, naar onze kleinzoon. Die naam staat er nog steeds op. Dat zal wel niet zo blijven, want die naam had alleen voor ons maar zin." In hetzelfde jaar stelde Alje Bolt aan B&W schriftelijk voor de molen zijn oorspronkelijke naam *De Liefde* terug te geven. B&W reageerden daarop van oordeel te zijn dat de restauratie van de molen een

goede aanleiding was om te overwegen de molen zijn oorspronkelijke naam terug te geven. Tot daden kwam het echter niet. In 2001 richtten de heer J.Y. Kremer en ik opnieuw een verzoek aan de gemeente en dat werd, na lang en zorgvuldig beraad, gehonoreerd. En daarmee kwam de voorstelling van Smid, na 39 jaar, op 3 juli 2002 toch nog uit.

Een week tevoren was de aanwezigheid van een hoogwerker niet alleen benut voor het teren van het achtkant en het vervangen van de sterk verroeste vangketting, maar ook voor het aanbrengen van de nieuwe naamborden op de baard. Deze naam is op trespa-platen aangebracht en het sierlijke lettertype van *De Liefde* behoort tot het half schrijfflettertype Monotype Corsiva:

Dit lettertype kunt u op de computer vinden in Word voor Windows.

Tegen de middag hield Derk Bosscher, de weerman van TV Noord, vanuit de kap van de molen zijn weerpraatje en daarmee vestigde hij tegelijkertijd de aandacht op de naamswijziging die deze dag officieel plaatsvond. De baard met daarop de nieuwe naam kwam daarbij goed in beeld. Het resultaat was die avond in gans het Groninger land te zien. De feestelijke gebeurtenis 's middags trok ongeveer 40 genodigden en belangstellenden. Hieronder waren o.a. B&W. van de gemeente Eemsmond; de heer D. Dijksterhuis en mevrouw J. de Vries-Dijksterhuis (kinderen van de voorlaatste molenaar), de zoon en kleinzoon van de laatste molenaar Smid en hun echtgenotes, de heer en mevrouw Smid sr. en de heer en mevrouw Smid jr. (Jonge Jan en zijn geLiefde), mevrouw R. Bolhuis-Mulder (achterkleinkind van molenaar Mulder die de molen in 1866 heeft laten bouwen) en oud molenaarsknecht de heer J.Y. Kremer en zijn echtgenote. Tevens waren er collega-molenaars van de molens te Uithuizermeeden, Zandweer, Zeerijp, Glimmen, Garmerwolde. De heer B. Oomkens vertegenwoor-

digde de molenwerkgroep Oost-Groningen, Verder waren er afgevaardigden van de molenstichting Kantens, van de VVV Waddenkust Noord-Groningen. Onder de gasten waren ook modelmolenmaker J.J. van Bruggen, enkele ambtenaren van de gemeente Eemsmond en enige persoonlijke vrienden.

Om twee uur sprak ik een woord van welkom, waarna ik het woord gaf aan wethouder Geert Knol, die een speech hield waarin hij o.a. inging op de geschiedenis van de molen en op die van de naamswijziging in het bijzonder. Hierna voltrok hij op

symbolische wijze de naamswijziging door het lint door te knippen dat rond het onder in de molen staande molenmodel was gebonden. Door deze handeling werd de baard van de molen zichtbaar, waarop het jaartal van de bouw (1866) en de naam *De Liefde* te lezen is. Na deze plechtigheid was er een drankje en een hapje en van de gelegenheid om de molen te bezoeken maakten velen gebruik. Evenzo om buiten, staande in de Molenwiedstraat, de nieuw aangebrachte naam op de baard van de molen te bekijken. Onderwijl draaide de molen, tot plezier en genoegen van velen.

De Slochter Molenstichting vraagt

een molenaar (m/v)

voor de poldermolen *De Grootte Polder*, staande aan de Groenedijk te Slochteren.

De Grootte Polder is een van de zes molens van de Slochter Molenstichting. De molen is maalvaardig en verkeert in goede staat van onderhoud.

Kandidaten die beschikken over het diploma Vrijwillig Molenaar, bij voorkeur aanvullende ervaring en vooral affiniteit met molens, kunnen schriftelijk reageren naar:

Slochter Molenstichting
p/a secretaris L. Groenewold
Hoofdweg 67
9619 PB Froombosch

E-mailen mag ook: l.groenewold@hetnet.nl

Voor nadere informatie over het molenaarschap bij de Slochter Molenstichting kunt u bellen met de heer Groenewold: (0598) 399191.

Restauratie molen *De Biks* gereed!

Na een lang voorbereidingstraject is in april 2000 gestart met het restaureren van poldermolen *De Biks*, gelegen aan de Noorderhoofdijk in Onnen. De restauratie is nu gereed! Onlangs zijn nog de laatste werkzaamheden, zoals schilderwerk en de aanpassing van de bliksembeveiliging, afgerond.

De totale restauratie is in twee fases uitgevoerd. Dit is om subsidie-technische redenen gebeurd. De eerste fase betrof met name het herstel van het karakteristieke wiekensysteem van zelfzwichting. In de tweede fase zijn o.a. de bovenbouw van de molen verbeterd en zijn werkzaamheden in en onder water aan de instroomzijde en aan de pomp met bijbehorende aandrijving verricht.

Restauratie 1^e fase

In 1995 heeft de Stichting De Groninger Molen op verzoek van de Molenstichting Gorecht, eigenaar van *De Biks*, een bestek opgesteld voor de benodigde restauratiewerkzaamheden. Op basis van dit bestek heeft de Molenstichting een offerte aangevraagd bij molenbouwer Dunning. Tevens werd getracht om de molen op het meerjarenprogramma restauratie monumenten van de gemeente Haren te plaatsen om in aanmerking voor rijkssubsidie te komen. Uiteindelijk kwam in 1998 een beschikking op basis van het Besluit Rijkssubsidiëring Restauratie Monumenten af van f74.500,- (voor de leesbaarheid zijn de bedragen in guldens niet omgezet naar euro's). Het provinciale budget voor de toekenning van rijkssubsidies voor de restauratie van molens was helaas niet toereikend om voor 70% van de subsidiabele restauratiekosten (een totaalbedrag van circa f124.000,-) in aanmerking te komen.

Daarentegen kreeg de Molenstichting wel een subsidie van f20.000,- via de provinciale Regiegroep Plattelandsbeleid Gorecht toegekend. In het kader van deze subsidiëtoekenning heeft de Molenstichting Gorecht toegezegd dat zij er naar zal streven om de publieke functie en de bereikbaarheid van de molen te verbeteren. Inmiddels is in het Herinrichtingsplan Haren eekening gehouden met de aanleg van een fietspad vanuit Oosterhaar richting de molen.

Voorts kregen we –op voorstel van de Stichting De Groninger Molen- via de provincie Groningen nog eens f20.000,- toegekend via de (eenmalige) Actie Zorgmolens. Dit voor het herstel van het bijzondere en unieke wiekensysteem van *De Biks*.

Om de begroting van uiteindelijk f220.000,- gedekt te krijgen, werd bij diverse instanties en fondsen subsidie aangevraagd. De Molenstichting ontving subsidies en bijdragen van de Stichting De Groninger Molen, ANWB – Zimmermanfonds, Dienst Landelijk Gebied, DVR Stichting, Stichting J.B. Scholtenfonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Vereniging Natuurmonumenten, VSB Fonds Groningen-Drenthe, diverse bedrijven en particulieren en het Waterschap Hunze en Aa's. De Molenstichting heeft zelf f17.000,- beschikbaar gesteld om de begroting sluitend te krijgen.

Moderne ARBO-moeder: 'Pas op kinderen, niet in de buurt van het krooshek komen als de molen draait!'

Foto: Piet Mulder, Winschoten

**VERSTOPPING ?
ALARMTELEFOON
050 - 5421890
24 UURS - DIENST**

- Rioolontstoppen
- Aanleg en reparatie
- T.V.-inspectie
- Gevelreiniging
- Impregneringen

PETER KUIL
REINIGINGS SERVICE

Noorddijkerweg 13
9734 AS Groningen

Tel. (050) 542 18 90
Fax (050) 542 37 78

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

Midden in de samenleving

De Rabobank staat midden in de samenleving.

Dat merkt u bijvoorbeeld aan onze manier van werken in lokale teams en aan onze betrokkenheid met de regio. Zo komt u onze naam vaak tegen als sponsor van regionale en lokale projecten, evenementen en festivals.

Maar ook landelijk, denkt u maar aan het Rabobank wielerteam.

Rabobank

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoeders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Kengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
☎ (050) 535 02 15
Haren (Gr)

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Een grote
collectie
in horloges,
zilver,
goud en
briljant.

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER REPKO

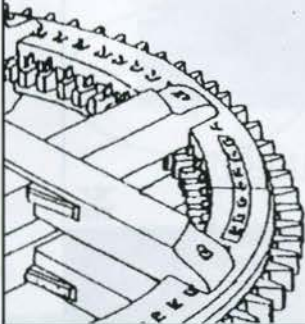
Herestraat 4
Groningen
tel. (050) 312 91 31

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN

De Hoop

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m vrij. 14.00-17.00 uur
zat. 10.00-12.00 en 14.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
Telefoon (0598) 39 49 53

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen

⌘ Villa's

⌘ Recreatiebungalows

⌘ **Molens**

⌘ Bungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel./fax (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

DE KAMERSPECIALIST

**HUUR
VERHUUR
ADVIEZEN
BEMIDDELING**

**Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspanen.
Gespecialiseerd in Kamerverhuur.**

Eendrachtskade N.Z. 25

9718 BB Groningen

☎ (050) 313 34 16

Geopend : 10-12 en 13-17.30 uur

Veenkoloniaal Museum Veendam

het meest verrassende museum van de regio !

Ontmoet er de turfgraver, zeeman of scheepsjager.
Voor kinderen hebben wij een eigen doe- en
knutselruimte bij onze museumhuis Tiemo Tijdloos.
Speurtochten door het museum zijn gratis verkrijgbaar.

Word nu donateur !

Al vanaf € 15,88 per jaar ploft de Veenkoloniale
Volksalmanak bij u op de mat ! Tevens heeft u het hele
jaar gratis toegang tot het museum !

kijk snel op
www.veenkoloniaalmuseum.nl

Veenkoloniaal Museum
Winkler Prinsstraat 5, Veendam, tel 0598 616393
Openingstijden: di-vr: 11-17 uur / za-zo: 13-17 uur

De nieuwe zelfzwichting
Foto: Piet Mulder, Winschoten

Tijdens de uitvoering van de 1^e fase-restauratiewerkzaamheden deed zich een nieuwe subsidiemogelijkheid voor. In het kader van de realisatie van de doelstellingen die in het *Integraal Ontwikkelingsplan Beekdal Hunzedal (Gorechtdeel)* van de Dienst Landelijk Gebied zijn aangegeven, gaat *De Biks* een rol spelen in het kader van de verdrogingsbestrijding. Daar hoort ook bij het realiseren van een zo natuurlijk mogelijk peilbeheer in de zomerpolders die in een zone langs het Drents Diep in de Oostpolder en de Onnerpolder worden gerealiseerd. Hierdoor zal de milieukwaliteit verbeteren in de omgeving van *De Biks*, met name in de toekomstige natuurgebieden in het Hunzedal. Om de doelstellingen te kunnen realiseren, zal de waterbeheersing in het gebied ingrijpend dienen te worden gewijzigd. Het waterschapsgemaal dat thans aanwezig is in *De Biks* zal zijn functie voor de waterhuishouding verliezen. De bedoeling is dat de aangepaste molen en een nieuw te bouwen gemaal (enkele honderden meters ten zuiden van *De Biks*) gezamenlijk voor een goede bemaling kunnen zorgen. De molen zal dit op een natuurlijke wijze gaan verrichten, via windkracht dus.

Restauratie 2^e fase

De 1^e fase-restauratie is voldoende om de molen onder normale omstandigheden te laten draaien. Uitgaande van intensiever gebruik van de molen waarbij daadwerkelijk grotere hoeveelheden water worden verzet, was het gewenst een aanvullende restauratie 2^e fase uit te voeren. Hiervoor heeft de provincie f33.000,- beschikbaar gesteld uit het provinciaal budget verdrogingsbestrijding en f125.000,- via de Bijdragenregeling Gebiedsgericht Milieubeleid.

Naast het verbeteren van met name de wieken (1^e fase) zijn nu ook het bouwkundige gedeelte van de bovenbouw van de molen (o.a. vervangen/vernieuwen van de kapbedekking, nieuwe spruiten en schoren, kruiring, en de penbalk) en werkzaamheden in en onder water aan de instroomzijde en de inspectie van en onderhoud aan de schroefpompen met bijbehorende aandrijving verricht.

De Biks staat er, dankzij de werkzaamheden en bijdragen van velen, weer fantastisch bij! Wij hopen dat molenaar Kuiken de komende jaren heel veel water weg zal kunnen malen.

Als u dit leest heeft Groningse Gedeputeerde van Cultuur, Hans Gerritsen, de gerestaureerde molen weer officieel in gebruik gesteld (5 oktober).

De Biks met een bemaling d.m.v. schroefpompen
Foto: Piet Mulder, Winschoten

Nieuwe Groninger Molenbrochure

Na een lange tijd van voorbereiding is hij er dan eindelijk, de nieuwe Groninger molenbrochure uitgegeven door de Gezamenlijke Groninger Molenorganisaties. Laten we maar denken: *Alle goede dingen komen langzaam.*

Het eerste exemplaar is op donderdag 12 september uitgereikt aan de heer J.C. Gerritsen, gedeputeerde van de provincie Groningen. Dit vond plaats op molen *De Lelie* in Eenrum tijdens een kennismakingstocht met de nieuwe gedeputeerde.

Ongeveer twee jaar geleden kreeg de PR-commissie de vraag van molenaar Harm Prenger uit Vriescheloo of we naast de Nederlandse en Duitse folder ook een Engelse konden laten maken. Dit werd hem toegezegd en we dachten op dat moment hier ook snel mee aan de slag te kunnen. De beide reeds bestaande exemplaren moesten toch ook weer een herdruk hebben. Maar de snelheid was al heel vlug verdwenen want we kregen te horen dat een herdruk niet meer mogelijk was omdat de films te oud waren geworden. De drukker wilde er niet meer aan beginnen.

Blijge gezichten van gedeputeerde J.C. Gerritsen en T. Kalk (PR-commissie)

Foto: G. Geertsema-ten Broek

Op weg naar molen *De Palen* in Westervliet
Foto: G. Geertsema-ten Broek

De PR-commissie heeft toen besloten een geheel nieuwe uitvoering te laten maken. Nadat het lijstje met wensen was opgesteld, moesten we eerst maar eens weten hoeveel de zaak globaal zou gaan kosten. Nou dat viel niet mee f13.500,-. We spraken op dat moment nog over gulden. Besloten werd dat ik namens de PR-commissie eens met de provincie zou gaan praten of er nog iets in een of ander toeristisch potje zat waar wij gebruik van mochten maken.

Omdat op dat moment geld beschikbaar kwam voor het wielerevenement *Groningen* werd ons toegezegd dat men de verantwoordelijke gedeputeerde zou gaan voorstellen daarbij ook f10.000,- voor ons beschikbaar te stellen. Nadat we een poosje hadden gewacht omdat er een wisseling van gedeputeerde plaatsvond, kregen we daarna redelijk vlug een telefoontje dat de zaak akkoord was. Het geld werd ons beschikbaar gesteld via de VVV in Groningen en de beleidsmedewerker van de provincie gaf ons het advies onze plannen daar eens te gaan bespreken. Dat hebben we gedaan en zij gaven ons de raad geen drie verschillende folders te laten maken maar slechts één met daarop de tekst in drie talen. We hoefden dan niet zo'n grote oplage te laten drukken waardoor ook de kosten iets lager uit zouden vallen.

Toen kon de definitieve opdracht voor het maken van een ontwerp de deur uit en deze ging naar het bij velen bekend bureau Tinga Design BNO in Winsum-Gn. Hij had ons een offerte gedaan met het laagste bedrag van de drie gevraagden. Als verstokte liefhebber van alles wat met Frankrijk te maken heeft, bood hij ons aan ook nog een Franse tekst toe te voegen.

Zodoende beschikken we nu over een brochure met de volgende kenmerken:

- tekst in vier talen;
- uitvoering in full-color;
- heeft een duidelijke kaart van ruim formaat;
- gevouwen op jaszak-formaat;
- verkoopprijs slechts €1,-.

Model van molen *De Eendracht*

Op zaterdag 14 september is het schaalmodel (1:3) van poldermolen De Eendracht te Sebaldeburen op het onlangs voltooide fundament geplaatst.

Het achtkant en de kap stonden al enige tijd gereed achter het molenaarshuis. Onlangs is de houten schroef geplaatst en afgesteld. De aanleiding om het modelbouwproject te beginnen was, zoals zo vaak, een samenloop van omstandigheden. Het plan om eens een molen te bouwen was er wel, maar de uitvoering daarvan was nog niet gepland. Echter, in 1998 verkregen we een bestaande modelmolen van de erven van de heer Postma te Sebaldeburen. Deze molen was erg aan onderhoud toe en bovendien raakte een roede tijdens het transport zwaar beschadigd doordat er een auto tegenaan reed. Nadat de kap van deze 3 meter hoge molen was gehaald, werd duidelijk dat er wel heel veel vernieuwd zou moeten worden. Daarom is besloten om een volledig nieuwe molen te bouwen met de poldermolen *De Eendracht* te Sebaldeburen als voorbeeld.

Technische gegevens

Type	achtkante bovenkruier, grondzeiler, rietgedekt
Wiekstelsel	oudhollandse voorzomers met zelfzwichting (92 kleppen)
Vang	stalen bandvang
Kruis-inrichting	voeghoutenkruiswerk, kruisaspel en 12 kruipalen
Vlucht	7,10 meter
Werktuig	1 houten vijzel met 3 gangen, diameter 46 cm, lengte 3,30 m, spoed 0,58 cm
Functie	water inmalen, opvoerhoogte 0,90 – 1,10 meter
Bouwjaar	1999 - 2002

In het voorjaar van 1999 werd met de kap van de replica begonnen. Het achtkant volgde in 2000 en de schroef en enkele andere onderdelen werden in 2001 gemaakt. Alle onderdelen zijn nagemaakt op een schaalgrootte van 1 op 3. Ook werd zoveel mogelijk de in de molenbouw oorspronkelijk gebruikte houtsoorten aangehouden. Zo is het achtkant van Amerikaans grenenhout en hebben de tandwielen iepen velgen en eikenhouten kruishouten, terwijl de kammen van pokhout of essen zijn gemaakt. De modelmolen is met riet gedekt. Deze werkzaamheden werden uitgevoerd door de fa. Kleinjan & vd. Vegt uit het Overijsselse Den Ham. Het waren dezelfde rietdekkers die ook *De Eendracht* van nieuw riet hadden voorzien in 1994.

Het is dat er een paraplu naast de ladder staat, anders zou je zweren dat het een volwassen molen is.

De plaatsing van de molen is gesponsord door de fa. Beving, Grootegast en De With, Lutjegast. De kap en het achtkant werden op een wagen van fa. De With uit Lutjegast geplaatst met behulp van een mobiele kraan van de fa. Beving uit Grootegast. Vervolgens werden deze onderdelen naar het in ontwikkeling zijnde moerasgebied gereden. De wieken met een lengte van ruim 7 meter, zullen volgend voorjaar worden aangebracht.

Zijn de Sebaldebuursters reuzen ...

Bij de start van het project was nog niet duidelijk waar de molen geplaatst zou moeten worden. Het eigen terrein was hiervoor niet direct geschikt.

Door ruilverkaveling werd een aangrenzend stuk grond, dat voor 1970 ook bij de molen hoorde, aan de agrarische bestemming onttrokken en aan de gemeente Grootegast toebedeeld. Over een gedeelte van deze grond is een recreatief fietspad aangelegd. Het resterende deel leent zich uitstekend om als moerasgebied te worden ingericht. De modelmolen zou hierin een functie kunnen hebben als inhaalwerktuig. Dit plan werd nader uitgewerkt en bij de gemeente Grootegast ingediend.

... of is de wimpel in de was sterk gekrompen?

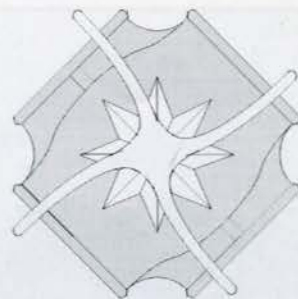
Het college reageerde positief en steunt deze ontwikkeling, omdat het een aanvulling kan betekenen op de recreatieve beleving van de fietsers. In juni van 2002 werd door de gemeente Grootegast een bouwvergunning afgegeven, waarna het fundament in de zomer van 2002 kon worden gemaakt. De roeden zullen in de winterperiode worden afgebouwd. Alle werkzaamheden vinden plaats in vrije tijd en voor eigen rekening. Het ligt in de bedoeling het

molentje in het voorjaar van 2003 maalvaardig klaar te hebben. Het gaat dan het (nog af te graven) weiland onder water zetten en houden, zodat hier een moerasgebied zal ontstaan. Over het afgraven vinden nog besprekingen plaats met het Waterschap Noorderzijlvest c.a.

Voor inlichtingen: Henk Berends, (0594) 612700
De foto's zijn van de schrijver.

Uitnodiging Najaarsvergadering 2002

Aan: Leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Hierbij nodigen wij u uit voor de najaarsvergadering 2002. Deze zal plaatsvinden op **Donderdag 14 november 2002 om 20:00 uur** in het dorps huis 't Maarhoes, Palenweg 1 te Westerwijtwerd (1 km onder Middelstum).

Routebeschrijving: Eemshavenweg, afslag Middelstum; Delleweg; Tolweg (links); Heemweg (links); overgaand in de Palenweg.

In de zaal mag niet gerookt worden.

Vanaf 19:00 uur zal de zaal open zijn voor de gebruikelijke ruilbeurs voor molenansichten.

In Westerwijtwerd staat de koren- en pelmolen 'Zeldenrust' te pronken in het landschap (zie foto). Deze molen wordt momenteel na lange stilstand hersteld op initiatief van de 'Stichting Zeldenrust'. Voorafgaand aan de vergadering kan de molen bezichtigd worden.

(bron: www.molen-zeldenrust.nl)

Agenda Najaarsvergadering

1. Opening vergadering om 20:00.
2. Ingekomen stukken en mededelingen.
3. Notulen van de voorjaarsvergadering in 2002.
4. Jaarplan 2003 van de secretaris.
5. Begroting 2003 van de penningmeester.
6. Rondvraag.
7. Sluiting (rond 21:00).

Na de vergadering wordt door de 'Stichting Zeldenrust' een presentatie gehouden over de molen 'Zeldenrust'. Hierbij zal de geschiedenis van de molen belicht worden en speciaal de laatste restauratie die de molen weer helemaal functioneel zal maken. Meer informatie over de 'Stichting Zeldenrust' kunt u vinden via onze website www.GroningerMolens.nl.

Het Bestuur

Onbekende molens

Op de onbekende molens in De *Nieuwe Zelfzwichter* nummer 2002/2 ontvingen we volgende reacties. Om uw geheugen op te frissen hebben we de foto's van de molens nogmaals geplaatst.

P. van Dijken uit Uithuizermeeden vindt de poldermolen boven op pagina 23 van De *Nieuwe Zelfzwichter* (02/2) onmiskenbaar een Friese molen maar het is hem niet bekend waar. Friese molenkenners zullen hem ongetwijfeld kunnen thuisbrengen.

Hij houdt het erop dat de tweede molen de koren- en pelmolen *De Vlijt* te Westeremden, sinds 1 januari 1990 gemeente Loppersum (vroeger gemeente Stedum). Deze geheel houten molen was boven gedekt met geasfalteerd hout en het onderachtkant met gepotdekseld hout. Dus geen riet zoals vermeld. De molen werd gebouwd in 1856 ter vervanging van een voorganger en in oktober 1951 gesloopt. Eigenaar was de familie Duursema. De witte vierkantjes zijn reclamebordjes van o.a. *Sluis mengvoeders* welke op de binnenroede waren bevestigd.

Op de foto ontbreken al enkele zelfzwichtingskleppen.

Erwin Esselink uit Delft vermoedt daarentegen dat de tweede foto de voormalige koren- en pelmolen van Vink te Baflo is. Deze molen werd in 1848 gebouwd en stond aan de weg naar Winsum. Voordien stond er ook al een molen.

Op de foto heeft de molen zelfzwichting op de binnenroede en is de buitenroede nog oudhollands opgehekt. In 1935 werd ook deze roede voorzien van zelfzwichting en tevens verdekkert. Dit werk werd waarschijnlijk uitgevoerd door molenmaker Bremer. In de nacht van 16 op 17 maart 1947 sloeg de molen in een storm op hol. Dit had brand tot gevolg, waardoor de molen geheel verloren ging. Volgens het bijschrift in de *Nieuwe Zelfzwichter* zou het achtkant met riet gedekt zijn, maar Erwin merkt op dat dit niet juist is: de horizontale lijnen over de romp zijn geen ijzerdraden om het riet vast te houden, maar naden in de bekleding, die bestond uit stroken dakleer of asfaltpapier.

Dubbele zelfzwichting

Dubbele zelfzwichting...
Foto: K.L. de Jonge, Eibergen

Groningers denken misschien dat ze het monopolie hebben of hadden op zelfzwichting met kleppen. Dat is niet zo. In het oosten van Duitsland, voorbij Wismar en tegenover het eiland Poel, vond ik in Blowatz een variant van een zelfzwichter. De molen is nog voorzien van maalstenen en walsenstoelen, maar hij is niet meer in bedrijf.

...en toch een vierpotige spin
Foto: K.L. de Jonge, Eibergen

Reactie van de redactie

Groningse zelfzwichtereigenaars hebben al heel wat te stellen met de onderhoudsgevoelige kleppen, maar met het hier afgebeelde systeem is het bijna dubbel werk. Zou het de moeite waard zijn?

Of de kleppen in plaats van windborden bijdragen tot een soepele snelheidsregeling is de vraag. Als deze kleppen openen, gaat het aerodynamisch effect van het profiel (bijna) volledig verloren. Vooral omdat beide klepsystemen door één spin worden bediend, moet het regeleffect wel erg wreed zijn.

Een wieksysteem dat de tijd tegen had (2)

In De *Nieuwe Zelfzwichter* 02/2 staat het artikel over een bijzonder wieksysteem dat molenmaker Chris Bremer had beproefd op molen *De Jonge Hendrik* in Den Andel. Niets dan lof voor Gerrit Pouw voor zijn prachtige artikel en zijn tekeningen. Wat mij steekt is dat het jaartal 1941 van de omslagfoto foutief is weergegeven. Het is inderdaad moeilijk om te bepalen wanneer precies de foto's van dit experiment met de draaibare vleugels zijn genomen. Maar ik kan wel ongeveer het antwoord geven. Op de omslagfoto staat op de voorgrond een stenen schuur met dakpannen. De molen had toen nog aan de zuidwestelijke helft een wit bepleisterde stenen onderbouw, hetgeen op de foto te zien is.

Het kleurverschil met het stenen tussenstuk is duidelijk. Die pleisterlaag is in 1962 verwijderd. De afgebeelde schuur is in 1943 gebouwd ter vervanging van een zwartgeteerde houten schuur, die aan de straatzijde een wolfsdak en twee ruitvormige „zaagmolenramen” heeft gehad (afb. 1).

Het dak was geasfalteerd en er was een rechte achtergevel. Op het dak stond er een wit ventilatietorentje. Misschien is daarin vroeger een molenpaard ondergebracht. De windveren langs de schuine dakranden hadden een mooie gegolfde profielrand. Blijkens foto's van wijlen W.O. Bakker uit 1941 en 1942 was de houten schuur behoorlijk scheef

Afb. 1: Een fraai ensemble met de malende molen *De Jonge Hendrik* in het jaar 1926, met ervoor de zwarte houten schuur. Van 1925 t/m 1932 was hier molenaar Geert van der Veen werkzaam.

Collectie: M.E. van Doornik, Westmijland

gezakt. De stenen schuur van 1943 is alweer afgebroken in 1980 en vervangen door het huidige exemplaar. Ik zie het nog voor me dat er in de jaren zeventig een stuk afrastering om de schuur stond waarin de kippen van molenaar Tiddo Muda rondliepen en dat er enkele kleine boompjes tussen de schuur en de molenaarswoning stonden.

De heer W.O. Bakker, aan wie ik had gevraagd wanneer precies dit experiment had plaatsgevonden, heeft direct het jaar 1944 „onomstotelijk” genoemd. Ik vermoed dat de vader van Tiddo Muda, Jan Alje Muda, begin 1944 een nieuwe roede had besteld en misschien had molenmaker Chris Bremer van die gelegenheid gebruik gemaakt om zijn experiment op de molen te doen. Op de foto van de molen met het gevluht in overhekstand, bij een vroege ochtendzon genomen vanaf de Oude Dijk, ligt er duidelijk een oude roede op de grond voor de schuur langs. Deze roede ligt voor een deel in de schaduw van het molenhuis (afb. 2).

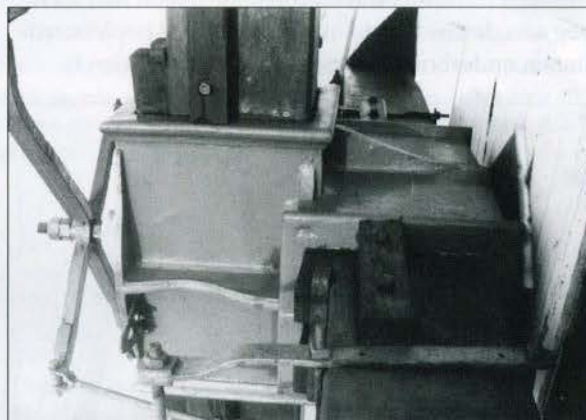

Afb. 2: De molen met de draaibare vleugels op de buitenroede. Links op de voorgrond is de oude roede zichtbaar.

Reproductie: M.E. van Doornik, Westernieland

Op de foto in het artikel van Gerrit Pouw op pagina 6 herkennen wij op links de achtergrond het café Het Witte Hoes en rechts de molen van Adorp. Gezien de hoge stand van de zon (let op de schaduw van de wiek in opbouw) en de kale bomen op de achtergrond moet de foto wel in april 1944 zijn genomen. De omslagfoto lijkt, gezien het blad aan de bomen en de stand van de schaduw van de stellingschoren in de avondzon, in de late voorjaar van 1944 te zijn genomen. Dat blijkt ook uit de datum van 27 mei 1944 van de brief aan De Hollandsche Molen, die in het artikel van Pouw ter sprake is geweest. De heer Pouw weet in zijn artikel niet of de bekledingsplaten van zink of aluminium waren gemaakt. De heer B. Dijk, die een aantal jaren bij Bremer in dienst was, heeft mij verteld dat de platen van aluminium waren.

Jammer genoeg vertelt Pouw in zijn artikel niet hoe de vleugels vanaf de spin in beweging konden worden gebracht. Op de voorkant van de askop zitten nu nog twee vastgeboude ijzeren ogen aanwezig, misschien dat de foto Gerrit Pouw wat op weg kan helpen (afb. 3). Daar zijn wij heel nieuwsgierig naar....

Afb. 3: De askop van *De Jonge Hendrik* met linksonder aan de rand het ijzeren oog. De achtergrond is helemaal wit vanwege de sneeuw op het land.

Foto: M.E. van Doornik, Westernieland, 1 januari 1987.

Al met al vind ik het een knap waagstuk van Chris Bremer om in de moeilijke oorlogsjaren aan materialen te komen om zijn proef met draaibare vleugels ten uitvoer te brengen. De in 1944 gestoken Potroede (een der laatste roeden van de firma Pot, die in dat jaar is opgeheven), die het systeem Van Bussel heeft gedragen, was gemaakt van ijzer in bedenkelijke „oorlogskwaliteit” en heeft het maar 18 jaar volgehouden tot de vervanging in 1962.

Molens on line

Aansluitend op het verslag van de excursie naar Friesland in nummer 02/2 stellen we u de webstek www.molensinbedrijf.nl voor van de molens in de gemeenste Wimbriteradeel (Friesland). Hier komt u niet alleen allerhande informatie tegen over vijf heel verschillende bestaande molens, maar ook een overzicht van verdwenen molens en plannen voor de nieuwbouw van een oliemolen.

In het dorp Woudsend bevindt zich in het voormalige bakkershuis (naast molen 't Lam) het Molen Informatie Centrum met een klein museum en een winkel voor meel en meelproducten. Hier worden voor de (houtzaag)lesmolens *De Rat* en *De Jager* de theorie-avonden gehouden. Schrijver dezes brengt elke zaterdag zijn tijd door op de houtzaagmolen *De Jager*.

De wereld is klein zoals u weet – zeker de molen(internet)wereld.

De informatie in deze webstek is duidelijk geordend en duidelijk leesbaar. In tegenstelling tot erg veel andere webpagina's mogen de letters eigenlijk wel een paar puntjes kleiner, dan zouden we niet zo vaak de schuifbalk hoeven te gebruiken. Zo te zien zijn de pagina's opgezet voor een computerscherm met een zeer grote resolutie: voor kleinere monitoren moet u hier en daar horizontaal scrollen om de rechterhelft van de pagina te bekijken.

Het onderwerp *Werking molens* is nog in bewerking. We hopen dat dit een teken is, dat de makers nog diep nadenken om daar iets origineels van te maken. Op de meeste molensites treffen we bij dit thema een

berg bijegeharkte (gejatte) teksten en afbeeldingen aan. Omdat ook het onderwerp *Bestelformulier* nog in bewerking is, kunnen we op afstand niet zien of er meer te bestellen is dan wat er op de pagina *Molenproducten* te zien is.

Geheel tegen de jammerlijke trend in op het niet-professionele deel van internet om meer aandacht te besteden aan de vormgeving dan aan de inhoud, hebben we hier een zeer verdienstelijke door vrijwilligers bijgehouden inhoudelijke molensite. Het zou geen kwaad kunnen de brontekst eens te onderwerpen aan een spellingcontrole, maar een kommaneuwer die daarover valt - uw recensent dus, die zulks beroepshalve doet.

(advertentie)

Arbo Unie

*U wilt een gezond bedrijf.
Wij ook.*

Arbo Unie voor preventie, reïntegratie
en gezondheidsadviesing.

www.arbounie.nl

Agenda

Openingstijden:

Delfzijl	<i>De Adam</i>	elke zaterdag van 14:00 tot 17:00
Eemshaven	<i>De Goliath</i>	elke zaterdag en zondag van 13:30 tot 17:00
Farmsum	<i>De Aeolus</i>	elke dinsdag- en donderdagmiddag (m.u.v. schoolvakanties)
Nieuw-Scheemda	<i>De Dellen</i>	elke maandagavond tot zonsondergang en zaterdagmorgen van 9:30 tot 12:00
Uithuizen	<i>De Liefde</i>	elke dinsdag en donderdag van 10:00 tot 16:00
Vriescheloo	<i>De Korenbloem</i>	elke zaterdag en zondag van 10:00 tot 16:00

Andere evenementen

11 november	Sluitingsdatum kopij
14 november	Najaarsvergadering VVvdGM. Acht uur in 't Maarhoes te Westerwijtwerd
30 november	TIMS-NL/VL-bijeenkomst <i>Door dieren aangedreven molens</i>
21 december	Benefiet-eindejaarsconcert voor molen <i>Zeldenrust</i> in de kerk van Westerwijtwerd

De Molens en de Winden

Daar woont in onze luchten
Een kracht, zóó rijk en mild,
Dat nooit zijn schatten mind'ren; –
Die geeft, zooveel gij wilt.

Die vriend der lage landen
(En vaak hun vijand ook!),
Stuift over duin en dijken,
Langs heide- en weidestroom.

Het is de wind der vlakten,
Die altijd komt en gaat;
Die bijna nooit kan rusten,
En streelt..... of beukt en slaat!

Hij vindt bij dorp en water
Zijn trouwe kameraad:
De molen, die er wiekend
Met hem aan d'arbeid gaat.

Nu lijkt het wel een wonder:
Men vangt hem, – laat hem vrij,
Hij geeft zijn kracht..... en ginder
Komt nieuwe kracht erbij!

Toen kwamen wijze mensen
Met electriciteit,
Met stoom en met motoren; –
De wind kwam „uit den tijd!“

Zij gaven kapitalen
En lieten ongemoeid
De gratis-kracht der luchten
Die stoeiend steeds maar groeit.

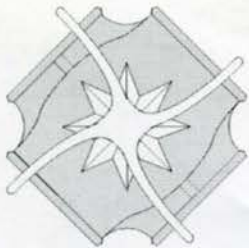
Zoo viel er menig molen,
Een Koning op het land!
De nuchterheid der zaken
Zet schoonheid aan de kant.....

Doch – nóg weer wijzer mannen,
Met liefde voor hun land,
– Zij brachten praktisch redding
Met zakelijke hand.

't Moderne kon hier dienen,
En 't oude bleef bestaan:
Belang, bedrijf en schoonheid, –
't Kan nu tezamen gaan.

Nu brengt ook 't zachtste zuchtje
De steenen aan de rol,
En maakt maar zonder rusten
De boezemvaarten vol!

(uit: *Het noorden in woord en beeld*)

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

VRIJWILLIGE
MOLENAARS
Afd. Groningen

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

